

MOTERŲ STUDIJŲ CENTRAI EUROPOS BENDRIJOS ŠALYSE: INFORMACIJA IR DOKUMENTACIJA

Lijana Stundžienė

Pasaulio moterų judėjimas prasidėjo gana seniai ir pasiekė neblogų rezultatų: įkurti moterų studijų centrai, kurie turi didelius knygų rinkinius, archyvus, naudoja įvairios tematikos duomenų bazes, taip pat – informacijos ir dokumentacijos centrai, kurių tikslas – teikti informaciją apie moterų judėjimus, jų teises, apie išleistą literatūrą, kaupti literatūrą apie moteris ir jų pačių parašytą literatūrą. Lietuva moterų judėjimo atgarsiai pasiekė prieš 2–3 metus. Šiuo metu Lietuvoje yra 31 moterų organizacija. Jas būtų galima suskirstyti į partines, visuomenines, tautinių grupių ir bendrų interesų organizacijas. Tačiau nė viena iš šių organizacijų neturi net bibliotekos, jau nekalbant apie dokumentacijos ir informacijos centrą. Vienintelis Vilniaus universiteto Moterų studijų centras turi biblioteką, kurioje sukaupta apie 1000 dokumentų moterų tematika. Šio centro biblioteką galima būtų laikyti dokumentacijos centro moterų studijų srityje užuomazga. Todėl šio straipsnio pagrindinis tikslas – supažindinti su Europos bendrijos šalių moterų informacijos ir dokumentacijos centrais, jų veiklos kryptimis, tematika, naudojamomis duomenų bazėmis, fondais. Straipsnyje pateikiama nemažai statistinių duomenų, kurie padės tiksliau suvokti pateiktą informaciją.

Pirmasis bandymas koordinuoti moterų dokumentacijos ir informacijos centrus Europos bendrijos šalyse buvo 1988 metais Milane įvykusi konferencija. Į ją buvo pakviesti daugelio centrų atstovai pasidalyti mintimis apie jų institucijas ir aptarti ateities bendradarbiavimo planus. Konferencijos tikslas – įkurti tarptautinį susivienijimą, kuris padėtų bendradarbiauti ir pasikeisti informacija. Konferencijos metu buvo suformuluoti tokie pasiūlymai:

1. Pradėti leisti informacijos ir dokumentacijos srities naujienų biuletenį.

2. Kiekvienoje šalyje įkurti centrinės institucijas, kurios koordinuotų bendradarbiavimą, fondų didėjimą ir paramą leidžiant naujienų biuletenius.

3. Organizuoti konferencijas tokiomis temomis: tinklo įkūrimas ir duomenų bazių parengimas.

4. Laisvai keistis bibliografiniais leidiniais.

5. Įsteigti vykdomąjį komitetą pradedant įgyvendinti šį projektą.

Pirmoji Europos bendrijos moterų studijų konferencija įvyko 1989 metais Briuselyje. Informacija ir dokumentacija buvo pagrindiniai konferencijos svarstymo objektai. Šioje konferencijoje buvo rekomenduota įkurti susivienijimą pasikeitimui informacija, taip pat kurti duomenų bazes. Šiuo metu pasiektas to darbo rezultatas – įkurtas duomenų bankas GRACE (1).

1989 metais Lygių galimybių sąjunga Europos bendrijoje įkūrė Dokumentacijos darbo grupę, kurios tikslas buvo tirti sistemų, skirtų keistis bibliografinė informacija, kūrimo galimybes.

1991 metų pradžioje buvo įkurta EUDIFF (Europos asociacija moterų studijų srities informacijai platinti). Ji siekia formuoti regionines, nacionalines ir europines institucijas bei organizacijas, kurių tikslas – plėsti moterų studijas, leisti ir platinti dokumentus, keistis informacija.

Moterų studijų informacijos tarnybas galima suskirstyti į dvi grupes:

1) bibliotekos ir dokumentaciniai centrai, kurie turi atvirus visuomenei fondus bei failus, sutvarkytus pagal profesinius standartus;

2) kitos informacijos tarnybos, kurios turi neregistruotus fondus arba kurios jų visai neturi, tačiau pateikia informaciją (jos yra uždaros plačiajai visuomenei).

Seniausios bibliotekos ir archyvai yra Fawcett biblioteka Londone, įkurta 1926 metais, M. Durand – Paryžiuje, įkurta 1931 metais, ir tarptautinis archyvas Amsterdame, įkurtas 1935 metais. Jie visi atsirado su pirmąja feminizmo banga. Šis archyvas ir bibliotekos

tapo profesionaliais finansuojamais centrais, kurie turi didelius knygų fondus ir turtingus archyvus.

Europos bendrijos šalių informacijos ir dokumentacijos tarnybos

Šioje dalyje bus kalbama apie informacijos padėtį kiekvienoje Europos bendrijos šalyje: apie informacijos ir dokumentacijos centrų tipus, profesionalumo laipsnį, kompiuterizavimą, bibliografinę leidinių kontrolę bei bendradarbiavimą.

Belgija. Informacinės tarnybos Belgijoje yra įtakojamos dvikalbystės buvimo šalyje. Čia yra prancūzų bei flamandų bibliotekų ir dokumentacinių centrų. Šie centrai ir bibliotekos buvo finansuojami skirtingų flamandų ir prancūzų institucijų. Tai ilgą laiką trukdė bendradarbiauti.

Belgijoje centrai pradėti kurti 1970-aisiais. Yra du pagrindiniai moterų dokumentacijos centrai: Flamandų RoSa, Studie-, informatie- en documentatiecentrum omtrent sekserollen, feminisme en vrouwenzaken (Lyties, feminizmo ir moterų leidinių informacijos ir dokumentacijos centras), įkurtas 1978 metais Prancūzų centras (Center de documentation Leonie Lafontaine, of l'Universite des Femmes), įkurtas 1979 metais. Šie abu centrai įsikūrę Briuselyje, juose dirba profesionalūs darbuotojai. Centrai yra subsidijuojami Kultūros ministerijos (1).

1991 metais Leonie Lafontaine centras ir Marie Delcourt biblioteka susijungė ir įkūrė susivienijimą, kurio tikslas – kurti kompiuterizuotą bibliografinę duomenų bazę apie moteris.

Be minėtų pagrindinių centrų, dar yra 8 specializuoti, vietiniai ir regioniniai: moterų studijų centrai universitetuose, informacijos-dokumentacijos centrai, kurių duomenų bankai apima einamąją informaciją ir neseniai atliktus moterų studijų srities tyrimus, statistinius tyrimų duomenis ir t. t.

M. Delcourt bibliotekos fondus sudaro 4500 knygų ir 55 pavadinimų periodiniai leidiniai. Per metus ja pasinaudoja 350 skaitytojų. L. Lafontaine dokumentacijos centras turi 5000 knygų ir 100 pa-

vardinimų periodinių leidinių. Skaitytojų – 500 per metus. RoSa centro fonduose sukaupta 11000 knygų ir įvairių pranešimų, per metus gaunama 300 pavadinimų periodinių leidinių (apie moteris ir bendrą). Šiame centre taip pat kaupiamos iškarpos iš laikraščių, plakatai. Centro paslaugomis per metus pasinaudoja 3500 vartotojų.

Belgijoje nėra registruojama literatūra moterims ir jų parašyta literatūra, nėra einamosios šios srities bibliografijos, tačiau keletas centrų leidžia literatūros įsigijimo sąrašus. RoSa bibliografiškai registruoja knygas ir leidžia teminį sąrašą.

Danija. Moterų informaciniai centrai Danijoje pradėti kurti bibliotekose. 1964 metais moterų archyvas (The Women's History Collection) Arhus bibliotekoje įkūrė specialią sąjungą. Po to Karališkoji biblioteka Kopenhagoje įkūrė moterų dokumentacijos tarnybą, vėliau pavadintą KVINFO (šio centro pavadinimas kilęs iš danų kalbos žodžių KVINder – moteris, INFOrmation – informacija, FORskning – tyrimai). Abi šios organizacijos iki 1986 metų nebuvo pakankamai finansuojamos. Tais pačiais metais buvo įkurtas veiksmų planas moterų studijoms Danijoje (3).

1987 metais KVINFO prisijungė prie ALBA (Danijos tyrimo bibliotekų bibliografinės duomenų bazės). Šis prisijungimas reiškė, kad KVINFO knygų fondai prieinami *on-line* režimu visose Danijos viešosiose bibliotekose ir kad KVINFO šiuo režimu gali naudotis visų Danijos bibliotekų fondais, taip pat ir Britų bei Kongreso bibliotekų knygų rinkiniais (2).

Daugelis Danijos moterų studijų centrų turi labai mažus fondus, kurie visuomenei yra neprieinami. Šios bibliotekos pasikliauna KVINFO ir kitomis pagrindinėmis informacinių tarnybų bibliotekomis.

KVINFO yra mišrios moterų studijų informacijos centras ir biblioteka. Centro įkūrimo istorija susijusi su Nynne Koch vardu. 1965 metais N. Koch, dirbdama Danijos Karališkojoje bibliotekoje, pradėjo rinkti moterų studijų leidinių bibliografinius duomenis. 1972 metais ji sukūrė abėcėlinį moterų studijų leidinių katalogą.

1979 metais KVINFO tapo nepriklausoma Karališkosios bibliotekos dalimi. 1987 metais ji tapo visiškai nepriklausoma ir Kultūros ministerijos finansuojama biblioteka. Šiandien KVINFO palai-

ko glaudžius ryšius su Danijos Karališkąja biblioteka bei kitomis šios šalies mokslinėmis tyrimų bibliotekomis, su kuriomis KVINFO bendradarbiauja registruodama literatūrą užsienio kalbomis. KVINFO fondą sudaro: 250 pavadinimų daniški ir užsienio periodiniai leidiniai, 9000 knygų, 4000 įvairių publikacijų, kurios nėra kaupiamos kitose bibliotekose.

KVINFO leidiniai kataloguojami naudojant specifinę klasifikavimo sistemą, kurią sukūrė N. Koch.

KVINFO leidžia periodinį leidinį su naujausiais moterų studijų tyrimo duomenimis "Nyt forum for kvinderforskning", taip pat mėnesinį kalendorių apie įvairius susitikimus, paskaitas, seminarus, meno ir kultūros renginius (4).

KVINFO yra įsijungusi į ALBA, t. y. į bendrą Danijos tyrimo bibliotekų katalogą, kuriame yra 3,5 milijono įrašų iš 250 Danijos bibliotekų.

Už Danijoje leidžiamos literatūros moterims ir moterų parašytos literatūros kontrolę yra atsakinga KVINFO. Per metus KVINFO teikiamomis paslaugomis pasinaudoja 4000 vartotojų. Danijoje per metus išleidžiama apie 750 dokumentų iš moterų studijų srities.

Straipsnio autorei teko lankytis šiame centre ir susipažinti su knygų fondais, klasifikavimo sistema, knygų išdėstymu lentynose, taip pat buvo galimybė susipažinti su KVINFO naudojamomis duomenų bazėmis.

Prancūzijoje yra daugiau nei 20 moterų bibliotekų ir dokumentacijos centrų. Seniausias iš jų – Marguerite Durand biblioteka, įkurta 1931 metais. Dauguma centrų įsikūrę Paryžiuje. Taip pat yra ir regioninių bei pakankamai aukšto lygio specializuotų centrų, tokių kaip CEDID/OSTROM (Informacijos ir dokumentacijos centras moterų studijoms plėtoti). Moterų dokumentacijos studijų centrai įkurti ir keliuose universitetuose.

Kompiuteriniai katalogai dar nėra bendri ir dauguma centrų turi kortelinius katalogus. M. Durand bibliotekos fonduose yra 24000 knygų, 100 periodinių leidinių ir daug įvairių plakatų, laiškų, fotografijų. Biblioteką per metus aplanko 4000 skaitytojų. Nacionalinė moterų literatūros produkcija Prancūzijoje – apie 3000 pavadinimų per metus.

Vokietija. Šiuo metu Vokietijoje yra 35 moterų bibliotekos ir dokumentaciniai centrai. Centrai yra išsidėstę visuose didžiausiuose šalies miestuose. Keletas iš jų yra bendro pobūdžio ir apima bendrus dalykus. Jų veikla – dokumentacijos kaupimas. Tačiau yra keletas universitetinių moterų studijų centrų, kurie dokumentacijos kaupimą traktuoja kaip dalį savo plačios veiklos. Šie centrai teikia informacines paslaugas. Nepriklausomas tyrimų institutas (Institut Frau und Gesellschaft (IFG) leidžia bibliografinius dokumentus.

Tik keletas centrų Vokietijoje turi kompiuterizuotus katalogus. Per metus Vokietijoje išleidžiama 4000–5000 pavadinimų leidinių, skirtų moterims ir apie moteris. IFG leidžia bibliografinį leidinį “Die Frauennfrage in Deutschland” (ši keidinį gauna ir Vilniaus universiteto Moterų studijų centro biblioteka), kur pateikiami metų straipsniai, monografijos. Šios bibliografijos duomenys itraukiami į duomenų bazes FORIS ir SOLIS.

IFG fondus sudaro 10000 knygų, per metus čia apsilanko 1700 lankytojų.

Graikija. Pirmasis moterų dokumentacijos centras Graikijoje buvo biblioteka ir informacijos centras, įkurti Atėnų generalinio lygybės sekretoriato 1984 metais. Dokumentacijos centrus planavo įkurti moterų organizacijos KETEME (Moterų teisių lyga), KEGME (Moterų studijų institutas) ir DIOTOMA (Moterų leidinių tyrimo centras).

Generalinio lygybės sekretoriato bibliotekoje yra 5000 knygų, 70 periodinių leidinių, per metus biblioteka pasinaudoja 200 skaitytojų.

Archyviniai moterų dokumentai Graikijoje nėra sistematiškai kolekcionuojami. Bibliografiniu požiūriu leidiniai beveik nekontroliuojami. Graikų nacionalinė bibliografija neleidžiama. Atėnuose veikia 2 feministiniai knygynai. Per metus moterų tematika išleidžiama tik apie 10 knygų ir 10–15 periodinių leidinių, o tai yra labai mažai (1).

Italija. Moterų dokumentacijos centrų kūrimuisi impulsą davė 1970-ųjų ir 1980-ųjų metų feministinis judėjimas. Tokių centrų apimtis labai įvairi. Vieni iš jų yra nacionalinės, o kiti – regioninės reikšmės. Florencijoje veikia moterų knygynas ir biblioteka (FILI). FILI fondus sudaro 2500 knygų ir 44 pavadinimų periodiniai leidiniai; skai-

tytojų – 150 per metus. Beveik visi centrai ir bibliotekos yra mažai finansuojami ir ten dirba savanoriai. Nepaisant to, kompiuterizacija vyksta gana sparčiai. Italijos moterų dokumentacijos centras įtrauktas į LILITH (Moterų duomenų bazių sąjungą), įkurtą 1988 metais. Ją sudaro daugiau kaip 20 centrų ir savarankiškai dirbančios institucijos bei bibliotekos, pavyzdžiui, Nacionalinė biblioteka, universitetų bibliotekos. LILITH tikslas – sukurti visapusišką kompiuterizuotą Italijos moterų bibliografiją, įtraukiant knygas, periodinius leidinius, straipsnius ir archyvus.

Moterų informaciniai centrai palaiko glaudžius ryšius su Italijos bibliotekomis per LILITH sąjungą.

Liuksemburge nėra specialios moterų studijų informacijos ir dokumentacijos tarnybos.

Olandija. 40 moterų informacijos ir dokumentacijos centrų Olandijoje skirstomi į pagrindinius (nacionalinius), regioninius ir specializuotus.

Nacionalinis centras, turintis didžiausią fondą – 50500 knygų, 575 periodinių leidinių (moterų tematika – 520, kiti yra bendros tematikos) ir 6500 skaitytojų per metus – yra IIAV (Tarptautinis informacijos centras ir archyvas). IIAV buvo įkurtas 1935 metais IIAV sudaro tyrimų biblioteka, dokumentacijos tarnyba ir archyvas. Tai – nepriklausoma tarnyba, finansuojama Socialinių reikalų ir darbo ministerijos, Amsterdamo universiteto bei Švietimo ir mokslo ministerijos.

1980-aisiais buvo įkurta 20 specializuotų centrų, apimančių tokias sritis: moterį ir vystymąsi, švietimą, moterį ir teisę.

Centrus kompiuterizuoti pradėta prieš keletą metų. IIAV kompiuterizuoti katalogai, einamųjų tyrimų registracija, adresų sąrašai ir planuojama *on-line* režimu keistis informacija su kitais centrais. Per metus išleidžiama 3750 leidinių, skirtų moterims. Bibliografinę literatūros kontrolę atlieka IIAV (1).

Portugalija. Pirmasis Portugalijos moterų dokumentacijos centras buvo įkurtas po 1974 metų revoliucijos. Centro funkcijos buvo tokios pat kaip ir bibliotekos ar archyvo. Šiuo metu jis turi profesionalius kadrus, yra kompiuterizuotas, bendradarbiauja su nacionaline biblioteka.

1989 metais Dokumentacijos centras buvo įkurtas Porto mieste. Šis centras nėra didelis, jo fondus sudaro 1150 knygų ir 4 periodiniai leidiniai, per metus apsilanko 500 skaitytojų.

Nuo 1978 metų Portugalijoje leidžiama einamoji moterų bibliografija. Per metus išleidžiama 50 leidinių moterų klausimais.

Airija dar neturi bendro moterų dokumentacijos centro. Didžiausia yra Darbo lygybės agentūros (Employment Equality Agency) biblioteka, įkurta 1977 metais.

Moterų studijų centre Galway koledžo universitete sukurta labai nedidelė duomenų bazė, kur surinkta informacija apie moterų organizacijas ir moterų bibliografiją Airijoje bei Didžiojoje Britanijoje.

Bibliografinė literatūros kontrolė Airijoje neatliekama. Keletas bibliografijų moterų tematika buvo išleista padedant moterų organizacijoms. Airija turi feministinės literatūros leidyklą – Attic Press.

Ispanijoje yra keletas moterų dokumentacijos centrų. Visi įkurti 1980-aisiais. Pirmasis centras buvo archyvas, įkurtas 1982 metais. Šiuo metu veikia kelios moterų bibliotekos moterų studijų centruose. Centrai yra gana aukšto lygio, ypač Mujer instituto centras (Instituto de la Mujer). Šis dokumentacijos centras yra visiškai kompiuterizuotas ir turi keletą faktinių duomenų bazių, be to, – kompiuterizuotus knygų, straipsnių katalogus. Statistiniai duomenys apie moteris ir darbą, abortus, skyrybas, prievartą prieš moteris ir darbus moterų teisės srityje yra prieinami per automatizuotus failus. Centro knygų fondus sudaro 7000 knygų ir 268 periodiniai leidiniai (moterų tematika – 255, kiti – bendros tematikos), per metus šiame centre apsilanko 1350 skaitytojų.

Informacijos ir dokumentacijos koordinavimo stoka moterų studijų srityje yra susijusi su kultūriniais ir lingvistiniais skirtumais. Nacionalinės mažumos – kataloniečiai ir baskai – turi autonominius centrus ir vartoja savo kalbą.

Bibliografinę literatūros kontrolę atlieka Moterų institutas. Per metus moterų tematika išleidžiama apie 50 knygų ir 300 kitų dokumentų.

Didžioji Britanija. Moterų informacijos tarnybų istorija prasidėjo įkūrus Fawcett biblioteką. Tai – istorinė tyrimų apie moteris

įvairiais aspektais visuomenėje biblioteka. Ji įkurta Londone 1926 metais. Šiuo metu bibliotekos fondus sudaro 46500 knyų ir 700 pavadinimų periodiniai leidiniai, taip pat renkamos iškarpos iš laikraščių, fotografijos, plakatai. Per metus bibliotekos paslaugomis pasinaudoja 3000 skaitytojų.

1970-aisiais ir 1980-aisiais buvo įkurta keletas feministinių bibliotekų ir archyvų. Vienos iš jų yra bendro pobūdžio, pavyzdžiui, Feministinė biblioteka Londone, kitos – specializuotos, pavyzdžiui, moterų menininkių skaidrių biblioteka. Pastaraisiais metais moterų kolekcijos pradėtos steigti ir universitetuose.

Britų nacionalinė biblioteka ir autorines teises turinti biblioteka turi didžiausią leidinių fondą. Kompiuterizacija nėra bendra. Fawcett biblioteka turi automatizuotus katalogus ir gali naudotis tarptautinėmis duomenų bazėmis. Ji priklauso JANET (Joint Academic Network) susivienijimui (JANET – automatizuotas universiteto katalogų susivienijimas).

Metinė moterų literatūros produkcija svyruoja nuo 5000 iki 10000 pavadinimų. Bibliografiniai duomenys spausdinami leidiniuose "Studies on Women Abstracts" ir "British Humanities Index".

Bendra situacijos Europos bendrijos šalyse apžvalga

Europos bendrijos šalyse nėra bendro dokumentacijos centro. Yra tik 5 specializuoti centrai:

1. Centre for Research on European women (CREW). Šis centras įkurtas 1980 metais koordinuoti informacijos apie moteris platinimą Europos mastu. Centras specializuojasi moterų ir darbo srityse. Nuo pat įsikūrimo pradžios jis teikia konsultacijas ir organizuoja tyrimus. 1984 metais įkurtas CREW dokumentacijos centras, kurio pagrindinis tikslas – paremti jo veiklą. CREW turi faktines duomenų bazines: Europos kontraktų lygybės ir lygybės darbo srityse (6000 įrašų) bei IRIS profesinio mokymo programų ir adresų duomenų banką (2000 įrašų).

2. Lygių galimybių sąjunga/archyvas (Equal Opportunities Unit/Archives). Šis archyvas atsakingas už leidinių publikavimą ir platini-

mą. Archyve yra sudarytas kompiuterizuotas jo ir moterų informacijos tarnybos leidinių katalogas. Šis katalogas buvo išleistas 1990 metais. Papildymai publikuojami leidinyje "Women of Europe Newsletter". Archyvas *on-line* režimu palaiko ryšius su oficialiomis Europos bendrijos duomenų bazėmis ir bibliotekų katalogais.

3. Moterų informacijos tarnyba (Women's Information Service (WIS)). WIS nėra dokumentacijos centras, bet platina informaciją apie leidinių leidimą, seminarų rengimą ir sponsoriavimą, apie periodikos leidimą. Buvo pradėtas leisti periodinis leidinys "Women of Europe", bet 1992 m. jį leisti nustota.

4. Europos bendrijos dokumentacijos tarnybos ir duomenų bazės. EB komiteto biblioteka Briuselyje su padaliniu Liuksemburge turi apie 30 duomenų bankų įvairiose srityse, 10 duomenų bazių yra bibliografinės. Didžiausios ir pagrindinės duomenų bazės yra CELEX (t. y. bibliografinė ir faktinė DB teisės ir įstatymų leidybos srityje) ir SCAD (Europos bendrijos oficialūs leidiniai bei EB ir ne EB straipsniai apie bendrijos veiklą).

5. Europos universiteto instituto biblioteka (The Library of the European University Institute (EUI)). EUI biblioteka buvo įsteigta remti teisės, istorijos, ekonomikos, politikos mokslų tyrimams, kurie atliekami šiame institute. Biblioteka bendradarbiauja su Florencijos universitetu ir kitomis Europos bendrijos institucijų bibliotekomis. Moterų studijos nėra speciali bibliotekos sritis, bet moterų ir lyties studijų leidiniai sudaro nedidelę fondo dalį.

Europos bendrijos šalyse naudojami 2 pagrindiniai dideli duomenų bankai:

1. IRIS duomenų bankas. Jame kaupiamos moterų profesinio mokymo Europos bendrijoje programos, išsamiai pateikiami lavinimo tipai, kvalifikaciniai reikalavimai, finansavimo galimybės, metodologija, vaikų priežiūros palengvinimo galimybės ir t. t. Duomenys kasmet pateikiami IRIS leidiniuose. Šis duomenų bankas yra viena iš EB veiklos sričių. IRIS DB koordinuojamas CREW (1).

2. GRACE – Europos moterų studijų duomenų bankas. 1991 metais šis bankas pradėtas naudoti kaip informacinė bazė ir dabar jame kaupiamos pavardės, dalykų rodyklės, tyrimų temos ir t. t.

Fondai, katalogai, jų klasifikavimas ir indeksavimas

Išleidžiama labai nedaug feministinės literatūros, todėl bibliotekose jaučiamas jos trūkumas. Moterų literatūra yra “pilkoji literatūra” (dokumentai, t. y. tyrimų pranešimai, kurie niekada nebuvo išleisti ar platinti per knygynus ar leidyklas, konferencijų tezės, brošiūros). Moterų periodiniai leidiniai labai svarbūs keičiantis informacija, bet jų mažai platinama ar pasirodo nedidelių bibliotekų prenumeravimo sąrašuose. Dėl nepakankamos statistikos moterų dokumentacijos centruose, periodinių leidinių ir kitų dokumentų kiekio apibūdinti neįmanoma. Labai dažnai didelė dalis “pilkosios literatūros” yra nekatologuojama ir neįtraukiama į statistinius leidinius. Keletas centrų naudoja ISBN numerį kaip kriterijų, kuriuo remiantis leidinys klasifikuojamas kaip knyga ar kaip “pilkoji literatūra”, kiti kriterijumi laiko puslapių skaičių, pavyzdžiui, kolekcionuoja daugiau kaip 50 puslapių turinčias knygas. Paprastai dokumentacijos centrai bando įsigyti visas knygas ir periodinius leidinius, kurie leidžiami jų šalyse (3).

Užsienio literatūra, ypač knygos ir periodiniai leidiniai sudaro didžiausią fondų dalį. Kalbos požiūriu literatūra išsidėsčiusi taip: anglų, prancūzų, vokiečių kalbomis. Moterų institutas turi 7000 knygų, tarp kurių 30% yra ispanų kalba, 50% – anglų ir 20% kitomis kalbomis. Iš 254 prenumeruojamų moterų periodinių leidinių tik 30 yra ispanų kalba. Knygos ir periodiniai leidiniai užsienio kalbomis šalių centruose yra tie patys.

Katalogai. Nacionalinės ir tarptautinės katalogavimo taisyklės buvo suderintos. Kaip informacinių technologijų naujovė buvo pradėtas taikyti UNIMARC formatas. Kompiuterizacijos procese kai kurie centrai konsultavosi su įvairiais nacionaliniais ir tarptautiniais kompiuterizavimo centrais, ir šis bendradarbiavimas davė pradžią nacionalinei standartizuotai katalogavimo sistemai plėtoti. Šiuo metu plačiai naudojamos šios programos: BOOKSHELF, ADLIB, TEXTO, Cardbox, dBase, Superdoc.

On-line ryšys su užsienio duomenų bazėmis yra mažiau paplitęs. Tik KVINFO ir Lygių galimybių komiteto informacinis centras

komercinėse ir tarptautinėse duomenų bazėse pradėjo naudoti on-line paiešką.

Nėra tarptautinių duomenų bazių apie moteris nei Europos mastu, nei JAV. Keletas faktinių duomenų bankų Europoje jau egzistuoja, pavyzdžiui, GRACE ir IRIS. GRACE duomenų banke saugoma informacija apie feministinius tyrinėtojus ir tyrimų centrus. IRIS duomenų bankas renka informaciją apie moterų profesinio ugdymo programas.

Dar nėra suderintas standartizuotas faktografinių duomenų bankų formatas.

Klasifikavimas ir indeksavimas palengvina dokumentų paiešką pagal dalyką. Klasifikavimo sistemos turi kodus, kurie gali būti naudojami dokumentų paieškai ir išdėstymui lentynose. Jie taip pat naudojami korteliniuose kataloguose. Tezaurai naudojami kompiuterizuotose sistemose. Kiekvienas dokumentacijos centras turi savas klasifikavimo sistemas.

1987 m. JAV nacionalinė moterų tyrimų taryba išleido tezaurą "A women's thesaurus an index of the language used to describe and locate information by and about women", kur yra 5000 terminų (1). Kai kurios šalys tezaurus parengė remdamosi parengtuoju JAV. Europos moterų centrai plėtoja jų pačių sukurtas klasifikavimo ir indeksavimo sistemas.

Vartotojai ir gamintojai. Visose Europos bendrijos šalyse moterų dokumentacijos centrų informacija daugiausia naudojasi studentai. Studentai sudaro 55% visų vartotojų. Antrąją didesnę skaitytojų grupę sudaro mokslininkai, tyrinėtojai ir mokytojai. Trečioji grupė – žurnalistai, bibliotekininkai ir kiti žmonės, kurie domisi feminizmu. Pavyzdžiui, KVINFO atliko statistinę analizę, kuri padėjo išsiaiškinti, kad 1991 m. vasario–kovo mėn. centro paslaugomis pasinaudojo: 50% studentų, 25% tyrinėtojų, mokytojų, 50% įvairių kitų lankytojų, 5% žurnalistų.

Daugeliui šių lankytojų reikėjo bibliografinės informacijos, tik 10% norėjo gauti faktinę. 80 skaitytojų tikslas buvo pasiskolinti knygas, skaityklomis pasinaudojo tik 10% skaitytojų, kurių daugumą sudarė užsieniečiai (2).

Skaitytojų skaičius per metus centruose svyruoja labai įvairiai – nuo 6500 iki 150. Informacijos vartotojų reikmių sritys labai įvairios. Plečiantis moterų studijoms, plėtėja ir vartotojų interesai. Populiariausios sritys tarp studentų yra literatūra ir istorija, didelė dalis lankytojų domisi teise bei socialiniais mokslais.

Išvados. Moterų bibliotekos ir dokumentacijos centrai yra įkurti visose Europos bendrijos valstybėse, išskyrus Liuksemburgą. Centrų organizacinė struktūra labai įvairi: vieni iš jų yra nepriklausomi, kiti – pavaldūs įvairioms ministerijoms.

Centruose dirba profesionalūs bibliotekininkai, dokumentalistai ar archyvistai. Kai kuriuose centruose dirba ir savanorių.

Centrų finansavimas labai įvairus, vieni yra visiškai finansuojami, kiti išsilaiko iš nario mokesčių, mokesčių už paslaugas, dovanų bei savanorių darbo.

Indeksavimo ir klasifikavimo sistema nėra standartizuota.

Bibliografinė leidinių kontrolė yra mažų centrų veiklos tikslas. Olandija, Portugalija, Ispanija turi bibliografines duomenų bazes, į kurias yra įtrauktos knygos, “pilkoji literatūra”, straipsniai, išleisti šiose šalyse.

Faktiniai duomenų bankai, kaupiantys, pavyzdžiui, moterų organizacijų adresus, einamuosius tyrimus, statistiką, yra mažiau populiariūs nei bibliografinės duomenų bazės.

Skaitytojus galima suskirstyti į tris grupes: 1) studentai, tyrinėtojai, mokytojai; 2) lankytojai, apskritai besidomintys feminizmu; 3) politikai, žurnalistai.

Lietuvoje su minėtais centrais nebendradarbiaujama, tačiau 1994 metais Turku (Suomija) mieste vykusiame Šiaurės forume buvo seminaras tema “Informacijos ir dokumentacijos padėtis moterų studijų srityje”. Jo metu buvo išklaustyti Skandinavijos, Latvijos, Estijos ir Lietuvos šalių moterų centrų atstovių pranešimai. Seminaro metu buvo kalbėta apie tolesnį bendradarbiavimą, keičiantis informacija, apie bendrą Skandinavijos ir Pabaltijo šalių moterų duomenų bazių kūrimą. Apie informacijos ir dokumentacijos padėtį Lietuvoje, tiksliau apie šios srities Vilniaus universiteto Moterų studijų centro veiklą, pranešimą skaitė šio straipsnio autorė. Reikia pripažinti, kad iš visų Pabaltijo respublikų daugiausia yra nuveikta Lietuvoje, būtent Vilniaus universiteto Moterų studijų centre. Jame su-

kaupia virš 1000 knygų moterų tematika, vyksta įvairios paskaitos, biblioteka turi kompiuterizuotą katalogą, kuriamos vietinės reikšmės duomenų bazės. Mums dar sunku lygintis su Europos bendrijos šalių informacijos ir dokumentacijos centrais, tačiau pradžia jau yra padaryta.

LITERATŪRA

1. Kramer M., Larsen J. Resource for providing information and documentation in the field of equal treatment for men and women in the European Community: Study carries out for the Commission of the European Communities by IIAV and KVINFO. – Amsterdam, Copenhagen, 1992. – 57 p.
2. Larsen J., Wedborn H. Nordic women's documentation centres// Nora. – 1993. – No. 2. – P. 125–130.
3. Women's studies and research on women in the Nordic countries/ Ed. by S. Bergman. – Turku, 1994. – 52 p.
4. KVINFO. – Kopenhagen, 1994. – 2 p.

WOMEN'S STUDIES CENTRES IN EUROPE COMMUNITY: INFORMATION AND DOCUMENTATION

Summary

The aim of this article is to describe the present state of women's information and documentation in Europe Community, to outline future exchange of information on women and gender in Europe. The difficulties involved in obtaining relevant information on women in mainstream documentation are also well-known. This has resulted in women establishing their own libraries, archives and documentation centres,

The need for cooperation between all these institutions and co-ordination of their activities has been evident for a long time. Over the last 3 years, several initiatives have been taken to achieve this.

There are presented many statistical data about books stocks, users number and so on.

This article consists from 5 parts: information and documentation situation in Europe Community, general situation in EC, collections, catalogues, classification and indexing, users and producers, conclusion.

In order to facilitate teaching and research in Women's Studies Vilnius University Women's Studies Centre is gradually increasing resources of the library with books, journals and other publications that are being issued in the world.

Over the past year, the Centre has received many generous donations of books from publishers and individual libraries.

Now library contains 1000 (one thousand) books. The dominant area is English, which accounts for 67% of all documents, 6 % documents are in Lithuanian, other documents are in Germany, French, Italian. Library has 2 types of catalogues: index card catalogue and electronic catalogue. Index card catalogue is alphabetic according to the author's surnames. Systematic book catalogue is being created. In electronic book's catalogue searching is available according to: author name, title, publishing house name, publishing place, publishing year, language, UDK index, key word, ISBN number.

The library is open to the public during office hours.